

Petar Ilievski (1920–2013)

Zadnjega maja 2013 je v Skopju v 93. letu starosti preminil Petar Ilievski, nestor makedonskih klasičnih filologov, rojen 2. julija 1920 v vasi Gorni Bigor pri Kičevu (v zahodni Makedoniji).

Ko je bolgarska armada med drugo svetovno vojno zasedla Makedonijo, je Ilievski odšel v Sofijo in na tamkajšnji Bogoslovni fakulteti študiral teologijo. A se je ob tem že takrat začel živo zanimati tudi za študij klasične filologije. Kot mi je pozneje pripovedoval, je vsak daljši odmor ali presledek med predavanji in študijskimi obveznostmi na bogoslovju izkoristil za to, da je tekel s Teološke na Filozofsko fakulteto, kjer je takrat grško filozofijo in poezijo z dušo in s srcem predaval Aleksander Balabanov (1979–1955), ki ni bil samo učen filolog, ampak tudi virtuozen prevajalec, čigar prevodi so večkrat močnejše odmevali kot izvirne stvaritve sodobnih bolgarskih poetov; tako je npr. njegova prepesnitev Ajshilove tragedije *Vklenjeni Prometej* v prvi polovici prejšnjega stoletja doživela kar 24 izdaj! Balabanov, ki je bil tudi sam pesnik, ob tem pa še kritik, esejist, urednik in gledališčnik in je več desetletij veljal za eno osrednjih osebnosti literarnega in kulturnega življenja v Bolgariji, je Ilievskega naravnost očaral. Najbrž ni slučaj, da je bila ena njegovih prvih tiskanih objav globoko občuten nekrolog ob smrti tega karizmatičnega bolgarskega duhovnega velikana (*ŽA* 5, 1955, 407–410), kjer je med drugim zapisal: »Med njegovimi predavanji je slušateljem zastajal dih. Kdor je enkrat samkrat poslušal Balabanova, ga nikoli več ni mogel pozabiti.«

Vendar se Ilievski ob vsem svojem navdušenju za antiko tudi teologiji ni povsem izneveril. Po končanem študiju teologije je z dvema sodelavcema (B. Boškovski in G. Milošev) poskrbel za prevod evangelijev iz grškega izvirnika v sodobno makedonščino (1952), nato pa ves čas prizadevno spremljal napore za makedonski prevod celotne Biblije. Rad se je poglobljal v duhovno dediščino pravoslavja, preučeval in prevajal starocerkvenoslovanske in stare makedonske rokopise, ki se napajajo ob bogatem izročilu grških cerkvenih očetov. Prisoevke o tem je objavljval v *Razpravah Makdonske akademije znanosti in umetnosti*, v periodičnih glasilih in izdajah Bogoslovne fakultete v Skopju, v *Službenem listu Makedonske pravoslavne cerkve*.

Po koncu druge svetovne vojne je deset let poučeval verouk in latinščino na gimnazijah v Skopju. Ob tem pa se je vpisal na novo ustanovljeno univerzo v Skopju in študiral klasično filologijo pri profesorju Mihailu Petruševskem, ki se je medtem že uveljavljal kot mednarodno priznan učenjak v mikenologiji, v tej najmlajši in najbolj perspektivni raziskovalni veji grecistike. In tja je Petruševski usmerjal tudi znanstvene interese Ilievskega, v katerem si je kmalu privzgojil najtesnejšega sodelavca, s katerim sta večkrat skupaj nastopala na mednarodnih mikenoloških srečanjih.

Po diplomi iz klasične filologije na univerzi v Skopju (1956) je odšel na izpolnjevanje v Cambridge, kjer je pod mentorstvom legendarnega učenjaka J. Chadwicka zbiral gradivo za doktorsko disertacijo iz mikenologije z naslovom *Ablativ, instrumental in lokativ v najstarejših grških tekstih*, ki je izšla leta 1961 kot druga knjiga v seriji *Posebna izdanja Žive antike (Singulares editiones ŽA)*. Na osnovi odmevne študije je bil že isto leto imenovan za docenta, leta 1966 za izrednega in leta 1971 za rednega profesorja na Univerzi Kirila in Metodija v Skopju.

Mikenološke raziskave, zlasti s področja grške in predgrške onomastike in toponomastike, so postale poslej ena osrednjih prioritet njegove znanstvene dejavnosti, kamor se je vedno spet vračal v desetinah svojih člankov in razprav, obenem pa je v izčrpnih recenzijah ves čas ažurno spremljal in kritično vrednotil tudi izsledke drugih kompetentnih strokovnjakov s tega področja. In ne nazadnje je svoja bogata spoznanja, dognanja in opažanja s področja mikenologije strnil v pregledno sintezo v zajetni knjigi z naslovom *O življenju Mikencev na osnovi njihovih lastnih pričevanj* (Skopje 2000, 419 strani).

A kot je usoda raziskovalcev s področja humanistike pri malih narodih, se tudi Ilievski s svojo vsestransko razgledanostjo ni mogel zapirati v ozki kabinet takšne *orhidejne vede*, kot je mikenologija, ampak se je pogosto podajal tudi v mejna področja »nacionalnih znanosti«, še posebej v makedonistiko. Tu se je uveljavil kot najboljši strokovnjak in poznavalec t.i. »damaskinov«, zbornikov bogoslužne vsebine, napisanih v ljudskem jeziku, ki datirajo iz XVII. stoletja in poznejših obdobj. V njih je odkrival ne samo prepričljive dokumente jezikovne kontinuitete, ampak tudi dragocene spomenike makedonske kulturne in duhovne dediščine. Zaradi teh in drugih znanstvenih dognanj in objav ga je Makedonska akademija znanosti in umetnosti leta 1979 izvolila za svojega rednega člana.

Velik ugled je užival med makedonskimi literati in jezikoslovci nasploh, ne samo zaradi temeljitega teoretičnega znanja, ampak še bolj zato, ker je imel prirojen jezikovni posluš, »zlato uho« za narečne odtenke in pogovorni jezik ne samo najstarejše, ampak tudi sodobne makedonščine. Z modro in tehtno besedo je večkrat posegal v aktualna dogajanja, še zlasti v polemike o šolski reformi ali v razprave o makedonskem pravopisu. Banki Makedonije je celo posredoval konkreten, znanstveno utemeljen predlog, naj se osnovni banko-

vec v samostojni makedonski državi poimenuje kot *dénar*, kar je bilo nazadnje tudi sprejeto.

Njegov akademski učitelj Mihail Petruševski je kot ustanovitelj in kot prvi urednik *Žive antike* Ilievskega že zelo zgodaj pritegnil v uredniški odbor tega osrednjega in edinega znanstvenega glasila za klasično filologijo in antične študije v tedanji Jugoslaviji. Zaradi preobremenjenosti in načetega zdravlja mu je Petruševski kmalu zaupal in prepustil mesto glavnega in odgovornega urednika. In v tem svojstvu je Ilievski slovenskim raziskovalcem antike pogosto omogočal objave prispevkov v mednarodno odmevni reviji, večkrat je celo sam dal pobudo za izdajo kakega jubilejnega zbornika ali tudi za uvrstitev kakega obsežnejšega našega dela v serijo *Posebnih izdaj* ŽA. Tako ima npr. Ilievski največ zaslug za izdajo zbirke latinskih pesmi in prevodov našega profesorja Silvestra Kopriva v posebni knjigi z naslovom *Versus Latini*. Slovenske klasične filologe je rad vabil na znanstvena srečanja ali gostujoča predavanja v Makedonijo, in tudi sam se je rad odzival podobnim vabilom iz Slovenije. Intenzivno je raziskoval in rad je poudarjal tradicionalne zgodovinske vezi med obema narodoma, ki datirajo še iz časov solunskih bratov Kirila in Metodija in njihovih učencev, med katerimi mu je bil posebej pri srcu Kliment Ohridski. Zelo dobro je poznal in visoko je cenil zasluge našega rojaka Vatroslava Oblaka za raziskovanje makedonskih narečij. Občudoval ga je kot prvega med slavisti, ki je imel pogum, da si je kot navaden docent na graški univerzi (1893–95) upal oporekati »panonski teoriji«, za katero je stala avtoriteta velikega Miklošiča. O Oblaku je vedno spoštljivo govoril kot o tragičnem, žal prezgodaj umrlem genialnem jezikoslovcu, ki je prepričljivo zagovarjal in s tehtnimi argumenti dokazoval izvor starocerkvenoslovanščine iz nekdanjega slovanskega okolja Egejske Makedonije. In neverjetno, kako je bil Ilievski pristrčno vesel, ko sem mu ob najinem zadnjem srečanju v Skopju, na kongresu ob stoletnici rojstva Mihaila Petruševskega (2011), omenil podatek, da je tudi naš neusojeni kandidat za prvo profesuro grecistike na novo ustanovljeni ljubljanski univerzi, gimnazijski profesor Ivan Arnejc, v svojih študentskih letih – pred dobrim stoletjem – hodil po stopinjah Vatroslava Oblaka in potoval po Makedoniji z namenom, da bi raziskoval makedonska narečja.

Kajetan Gantar